

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА НАРОДНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ВОКАЛУ

МИКОЛА МИХАЦЬ

«З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ»

Українські народні пісні в супроводі естрадного оркестру

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Випуск 2

Дрогобич
2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 9 від 30.06.2020 року)*

Рецензенти:

Федоришин Василь Ілліч – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, декан факультету мистецтв ім. А. Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Душний Андрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Редактор-упорядник – кандидат педагогічних наук, **Роман Михаць**

Микола Михаць. «З Україною в серці». Українські народні пісні в супроводі естрадного оркестру. Вип. 2: навчально-методичний посібник / [упор. Р. Михаць]. – Дрогобич: Швидкодрук – 127 с.

ISMN 979-0-707537-55-8

До пропонованого видання увійшли відомі українські народні пісні (історичні, чумацькі, ліричні, жартівливі) для сопрано, мецо-сопрано, тенора, баса та чоловічого квартету в супроводі оркестру. Автор оригінальних оркеструвань – заслужений діяч мистецтв України, диригент-практик, аранжувальник, педагог Микола Михаць. Вступна стаття упорядника містить історичний екскурс стосовно виникнення української народної пісні та її жанрів. Навчально-методичний посібник «**З Україною в серці**», **українські народні пісні в супроводі естрадного оркестру, вип. 2** укладено відповідно до робочих програм навчальних дисциплін «Методика навчання вокалу» для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та «Оркестровий клас» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Пропоноване видання адресоване студентам, викладачам вищих музичних і музично-педагогічних закладів освіти, вокалістам, диригентам, шанувальникам української народної пісні.

*Видано за сприяння **Зеоніда Модрицького** – диригента,
популяризатора української музики
(м. Чикаго, США)*

©Михаць Р., упор., вст. ст., 2020.

Передмова

*«Народне мистецтво, пісня, танок –
усе, що освячувалось віками
як найвищі духовні цінності,
передавались із покоління в покоління,
незнищене, неминує, як матеріальний світ,
як вічний вогонь пам'яті...»
Анатолій Авдієвський*

Українська народна пісня давно здобула всесвітнє визнання. Її художньо-естетичні якості високо поціновані представниками різних народів світу. Відомий хорватський учений-славіст, історик В. Ягич на перше місце серед народної поезії слов'ян ставив українську народну поезію, а письменник В. Лукич вважав її найкращою й найбагатшою в Європі. Німецький поет Фр. Боденштедт, видаючи переклади вибраних українських народних пісень (Stuttgart, 1845), писав: «...У жодній іншій землі дерево народної поезії не принесло таких величних плодів, ніде дух народу не втілюється так живо і світло в піснях, як у малоросів». З великою любов'ю до українських історичних пісень ставився М. Гоголь, який у статті «Про малоросійські пісні» (1833) писав: «Це – народна історія, жива, яскрава, сповнена барв, істини, яка розкриває все життя народу...».

З безмежною любов'ю до української народної пісні ставилися І. Котляревський, Т. Шевченко, М. Лисенко, І. Франко, П. Грабовський, Ф. Колесса, А. Авдієвський, Ю. Корчинський та інші діячі національної культури, які наголошували на красу й величі української народної поезії. Глибокий слід в усіх галузях українського народознавства залишив визначний історик Запорізької Січі, етнограф, фольклорист, краєзнавець, письменник, громадський діяч, людина багатогранного таланту й енциклопедичних знань Д. Яворницький (1855 – 1940), який уже в студентські роки зібрав понад 1000 народних пісень і майже 500 переказів.

Українська фольклористика як окрема наука з певних причин виникла порівняно пізно. Перші спроби цілеспрямованого підходу до збирання й публікації зразків українського фольклору відносяться до першої чверті XIX ст. До цього часу можна було спостерігати лише випадкове, принагідне записування української народної поезії окремими збирачами. Очевидно, навіть і ці записи не всі побачили світ. Проте перші публікації українських народних пісень знаходимо в російських фольклорних збірниках кінця XVIII – початку XIX ст., які видавалися в Петербурзі. Серед багатьох українських пісень вміщено й історичну пісню, яку приписують Марусі Чурай «Засвіт встали козаченьки».

У 1818 р. в Петербурзі вийшла перша граматика української мови («Граматика молоросійського наречія А. Павловського»), у якій для ознайомлення з живою українською мовою було вміщено відому українську історичну пісню «Гомін, гомін по діброві». І. Котляревський, працюючи над створенням п'єси «Наталка Полтавка» (прем'єра 1819 р.) ввів цю пісню у свій перший сценічний твір. Зазначимо, що музичну основу п'єси «Наталка Полтавка» складають саме народні пісні та пісні літературного походження: «Всякому городу прав і права» (Г. Сковорода), «Сонце низенько», «Та немає гірш нікому», «Ой, я нещасний», «Та йшов козак з Дону» та інші.

Поява перших збірників українських народних пісень ще більше активізувала фольклористичну роботу в різних регіонах України. Велика збирацька робота провадилася в цей час також на західноукраїнських землях, які з 1772 по 1914 входили до Австро-Угорської імперії. Тут варто особливо відзначити Галичину. 1833 року у Львові польський фольклорист Вацлав з Олеська (Залеський) видав великий за обсягом та вартісний збірник пісень під назвою «Piesni polskie i ruskie ludu galicyjskiego», у якому опубліковано величезну, як на той час кількість пісенних текстів (близько півтори тисячі). Велике значення для вивчення народнопоетичної творчості мав другий збірник М. Максимовича – «Украинские народные песни» ч. I. (М., 1834). Цінність цього збірника полягає не лише в багатстві пісенного матеріалу, а й в уважному опрацюванні його. Важливим був заклик Максимовича, звернений до широкої громадськості, – розгорнути працю щодо записування народних пісень, якщо можливо, то з мелодіями.

У 30-х роках ХІХ ст. в Україні фольклористична діяльність поживається, з'являється низка збірників художніх взірців народнопоетичної творчості, серед яких фольклорний збірник у чотирьох частинах І. Срезневського – одного з найбільш ревних продовжувачів справи вже згаданого М. Максимовича. Неабияку цінність мав альманах «Русалка Дністрова» (Будим, 1837), який видала «Руська Трійця» (М. Шашкевич, Я. Головацький та І. Вагилевич), де було вміщено здебільш фольклорний матеріал, зокрема історична поезія.

У другій половині ХІХ ст. оприлюднено багато теоретичних праць, у яких українські вчені намагаються осмислити народнопоетичну творчість як процес, виявити характерні риси й тенденції розвитку. Не можемо не згадати й знаменитого харківського професора О. Потебню, який своїми працями в царині поезики народної пісні і теорії художнього образу зробив значний внесок у світову науку. На зламі ХІХ – ХХ ст. плідно працюють на ниві української фольклористики І. Франко, В. Гнатюк та ін. Неабияке значення для науки має праця І. Франка «Студії над українськими народними піснями»

(1907 – 1913), у якій автор проаналізував народнопісенний матеріал з погляду його історичної вартості. Глибокі й ґрунтовні дослідження в галузі ритміки народнопоетичних текстів залишив нащадкам фольклорист та музикознавець Ф. Колесса.

Скільки ж досліджено, записано та видано українських народних пісень? Точних відомостей чи каталогу немає. Однак дослідники стверджують, що існує понад 200 тисяч, серед них: історичні пісні, козацькі, думи, кріпацькі, рекрутські, бурлацькі, чумацькі; календарно-обрядові: колядки, щедрівки, веснянки, русальні та петрівні, купальські, жнивварські; родинно-обрядові: весільні, пісні про кохання, родинне життя, колискові, жартівливі, сатиричні та ін.

Сучасна музична педагогіка ґрунтується на нових підходах концепції національної школи України. Знання історії свого народу, досягнень національної культури, музичного фольклору та народних традицій складають основу формування загальнолюдських цінностей. Музичне виховання є невід'ємною частиною патріотичного, морально-етичного, естетичного виховання підростаючого покоління.

До навчально-методичного посібника увійшли українські народні пісні, перлини народної музики в супроводі естрадно-симфонічного оркестру (аранжування, оркестрування М. Михаця). Щедра пісенна тематика, образна емоційність народних пісень поєднані з оригінальними, майстерно виконаними оркеструваннями, де незважаючи на естрадну інтерпретацію оркестрування твори пронизані яскравою національною самобутністю. Автор аранжувань відноситься до народних пісень не як до чогось «застиглого» чи «консервованого» віками, а навпаки, трактує народну пісню як довершену мистецьку цілість, створивши оригінальний оркестровий супровід, не порушуючи автентичності мелодії. Відчуття живого пульсу народнопісенної традиції змушує його ще більше шукати та експериментувати, адже народна пісня має неабиякий вплив на розвиток різних музичних жанрів. Незаперечним фактом є те, що до народних інтонацій зверталися й звертаються українські композитори при написанні оригінальних творів.

Сподіваємося, що пропонований навчально-методичний посібник задовольнить потреби студентів-вокалістів, музикантів-професіоналів, керівників творчих колективів, а також поціновувачів народної пісні та буде доброю творчою лабораторією для підвищенню професійно-виконавського рівня.

Роман Михаць

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу

Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка

Методичні рекомендації

«Глибока кирниця» – українська народна *жартівлива* пісня для **сопрано** в супроводі оркестру. Жартівливі пісні – органічний складник української драматургії – комедій та водевілів. Саме вони були і залишаються дійовою виховною силою, висміюючи все, з чим не мириться народне уявлення про людську поведінку. І тим самим утверджуючи морально-етичні й естетичні погляди. Тональність **G – dur**, діапазон **d¹ – h²**. Широкий діапазон, стрибки на інтервали **ч. 4, ч. 5, в. 6** та штрих **staccato** у темпі **Allegro** вимагають від виконавця високого фахового рівня. Пісня подана в куплетно-варіаційній формі. Керівнику оркестру необхідно звернути увагу на штрихову техніку в оркестрових партіях, ритміку, темпові співвідношення, а також на динамічний баланс груп оркестру та оркестрового **tutti** в поєднанні з вокальною партією.

«Ти до мене не ходи» – українська народна *сатирична* пісня для **сопрано** в супроводі оркестру. Тональність **a – moll**, діапазон **g¹ – a²**. Основний лейтмотив розвивається в межах інтервалу **ч. 5**. Короткі ритмічні тривалості у швидкому темпі створюють ефект «пісні-скоромовки», що вимагає від виконавиці чіткої вокальної дикції. Прозора оркестрова фактура забезпечує гармонічно-ритмічну підтримку вокальній партії. Оркестровий вступ та інтерлюдії у куплетно-варіаційній формі надають композиції танцювального характеру.

«Ой, я знаю, що гріх маю» – українська народна *жартівлива* пісня карпатського мелосу для **меццо-сопрано** в супроводі оркестру. Тональність **f – moll**, діапазон **f¹ – f²**. Заспів пісні виконується у темпі **rubato, ad libitum**. Приспів виконується у рухливому темпі, що створює настрій карпатського танцю «коломийка». Твір вимагає від виконавиці широкого дихання у повільній частині та чіткої артикуляції у швидких епізодах. Керівнику оркестру потрібно звернути увагу на контрастні темпи (**vivo, rubato, ritmossoaccel., rit.**), оркестрову фактуру та динамічні відтінки.

«Коло гаю походжаю» – українська народна *жартівлива* пісня для **меццо-сопрано** в супроводі оркестру. Тональність **G – dur**, діапазон **d¹ – g²**. В основу пісні покладено 5 коломийок, завдяки чому композиція має варіантну форму. Незважаючи на рухливий темп, нескладна мелодія сприятиме швидкому освоєнню вокальної партії. Однак форма твору вимагає від виконавця творчого підходу до фразування та агогічних відхилень. Оркестрова фактура відображає танцювальний характер коломийки.

«**Ой не шуми, луже**» – українська народна пісня *ліричного* характеру для **тенора** в супроводі оркестру. Тональність **fis – moll**, діапазон **e – fis¹**. Зручна теситура, тональність твору сприяє солістові відтворити характер пісні – пройнятої глибоким ліризмом, яку необхідно виконувати красивим, світлим звуком на опертому дихання. Оркестровий супровід підтримує вокальну партію, якій сприяє розкриттю змісту. Куплетно-варіантна форма вимагає від керівника оркестру творчого пошуку.

«**Сонце низенько**» – українська народна пісня *про кохання* для ліричного **тенора** в супроводі оркестру. Тональність **f – moll**, діапазон **e – g¹**. Відома пісня-романс введена І. Котляревським в перший його музично-сценічний твір «Наталка-Полтавка» (1819 р.), та є в репертуарі багатьох співаків й до нашого часу. Для виконання цього твору необхідно мати відповідну вокальну підготовку. Ліричний оркестровий вступ, в якому закладена основна мелодія готує соліста до вступу, який починається із кульмінаційного звуку, який треба підготовлювати заздалегідь. Романс треба співати несильним протяжним звуком з концентрованим диханням, чіткою артикуляцією, красивим тембром із точною інтонацією. Варіантний виклад оркестрової фактури сприяє розвитку мелодичної лінії та вимагає від керівника оркестру творчого підходу до фразування.

«**Та немає в світі гірш нікому**» – українська народна *бурлацька* пісня для **баритона** в супроводі оркестру. Образність бурлацьких пісень скупіша, ніж в родинно-побутовій ліриці, більше суворого реалізму, однак в багатьох із них простежується тісний зв'язок з лірикою, особливо з козацькими піснями. Тональність **g – moll**, діапазон **d – d¹**. Широкий, наспівний характер мелодії вимагає від виконавця рівного звуковедення на добре опертому диханні. Незважаючи на куплетно-варіантний виклад акомпанементу керівнику оркестру необхідно продумати план розвитку і виконання твору.

«**Гомін, гомін по діброві**» – українська народна *пісня-балада* для **баритона** в супроводі оркестру. В баладах оспівуються історичні сюжети, але на відміну від історичних пісень балади ліричного характеру, в яких більш виражені емоційні акценти: підкреслюється моральна перевага бідності над панством, утверджується людська гідність. Тональність **d – moll**, діапазон **d – d¹**. Надзвичайно широка і величава мелодія передає емоційний стан молодого козака, вимагає від виконавця чіткої вимови кожного слова, плавного та одночасно вольового звуковедення. В оркестровому вступі закладено дві інтонації: лірична та героїчна, які необхідно виконати в

контрастному характері. Супровід у куплетах необхідно вести за вокальною партією.

«**Ой під вишнею, під черешнею**» – українська народна *жартівлива* пісня для **баса** в супроводі оркестру. Жартівливі пісні - численні за кількістю і розмаїті за тематикою: від добродушного гумору до в'їдливого глузування. Ця пісня є відомою із записів XVIII ст. Саме нею І. Котляревський створює образ Виборного у п'єсі «Наталка-Полтавка», яка вважається «праматір'ю» українського театру. Тональність **F – dur**, діапазон **c – d¹**. Пісня сприяє не тільки вокальному, але й виконавському та артистичному розвитку. Акомпанемент викладено у варіантній формі, що сприяє розкриттю сюжету пісні.

«**Гандзя**», «**Сусідка**» – українські народні *жартівливі пісні* для **чоловічого квартету** в супроводі оркестру, які на відміну від ліричних пісень про кохання та родинне життя, потребують аудиторії, бо розраховані на співучасть, на те, щоб дотеп, гумор, жарт був почутий, розрадив й розвеселив слухачів. При розучуванні цих творів слід звернути увагу на тембральний, гармонічний, ритмічний та динамічний ансамбль. Прозорий оркестровий супровід надає творам легкого танцювального характеру.

ЗМІСТ

Роман Михаць. <i>Передмова</i>	3
«Глибока кирниця»- українська народна пісня (для сопрано), оркестрування Миколи Михаця.....	6
«Ти до мене не ходи»- українська народна пісня (для сопрано), оркестрування Миколи Михаця.....	20
«Ой, я знаю, що гріх маю» - українська народна пісня (для мецо-сопрано), оркестрування Миколи Михаця.....	36
«Коло гаю походжаю» - українська народна пісня (для мецо-сопрано), оркестрування Миколи Михаця.....	49
«Ой не шуми, луже» - українська народна пісня (для тенора), оркестрування Миколи Михаця.....	59
«Сонце низенько» - українська народна пісня (для тенора), оркестрування Миколи Михаця.....	67
«Та не має в світі гірш нікому» - українська народна пісня (для баритона), оркестрування Миколи Михаця.....	75
«Гомін, гомін по діброві» - українська народна пісня (для баритона), оркестрування Миколи Михаця.....	79
«Ой під вишнею» - українська народна пісня (для баса), оркестрування Миколи Михаця.....	84
«Гандзя» - українська народна пісня (для чоловічого квартету), оркестрування Миколи Михаця.....	95
«Сусідка» - українська народна пісня (для чоловічого квартету), оркестрування Миколи Михаця.....	113
Методичні рекомендації -	125

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Микола Михаць

«З Україною в серці»

Українські народні пісні в супроводі естрадного оркестру

Випуск 2

Навчально-методичний посібник

Редактор-упорядник **Роман Михаць**

Музичний редактор
заслужений діяч мистецтв України
Микола Михаць

Комп'ютерний набір
Микола Михаць (молодший)